

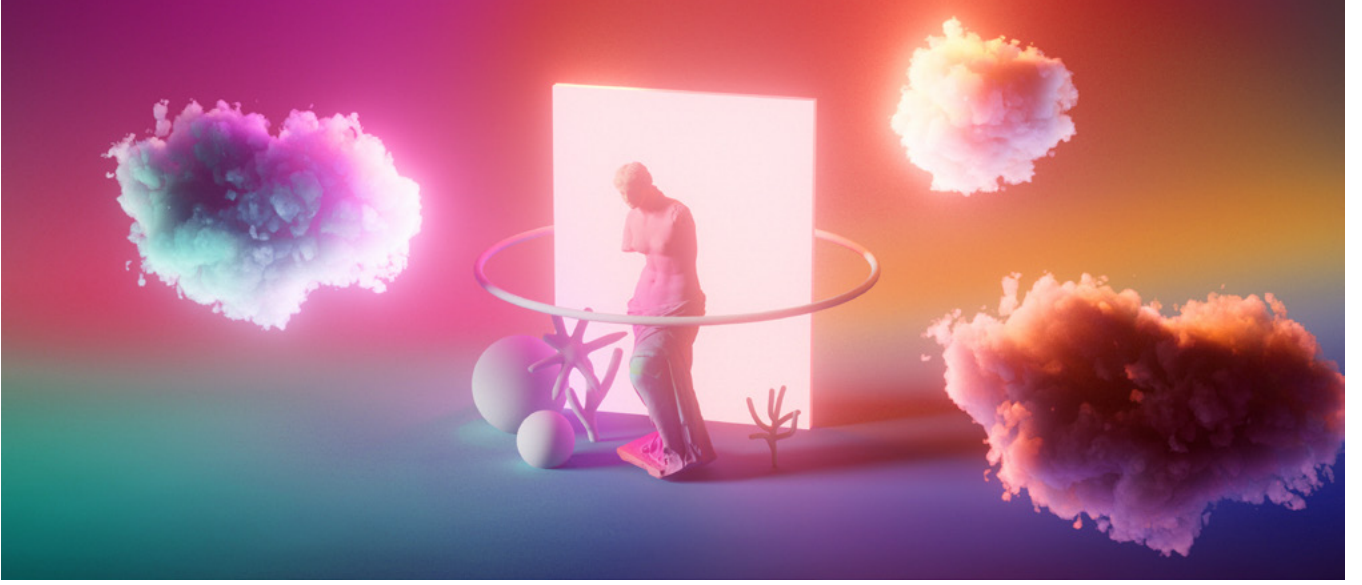
YAZARLAR

Li Jin

Variant'ta ortak

Katie Parrott

Every'de yazar ve editör

Web3, Daha İyi Bir İnternet için Bir Şans

Önümüzdeki çağ için
bir adalet teorisi

KULLANICILARININ SAHİP OLUP İŞLETTİĞİ merkeziyetsiz, blok-zincir temelli internet ekosistemi Web3 hakkındaki en güçlü anlatılardan biri daha iyi ve adil bir interneti mümkün kılacağı. Web3 savunucuları, kullanıcıların gücü birkaç sömürücü, merkezi kurumun elinden geri aldığı ve internet bağlantısı olan herkesin eşit şartlarda katılım sağladığı bir internet tahayyül ediyorlar.

Ancak kişisel veriler üzerine inşa edilmiş şirketlerin (Facebook ve Google gibi) tanımladığı içinde bulunduğumuz internet çağı Web2 de başlangıçta benzer biçimde, bireysel yaratıcıları güçlendirmeyi ve araçları ortadan kaldırmayı vadetmişti ancak bu sözler yerine getirilmedi. Şimdi yeni bir çağa girmek üzereyken kendimize sormamız gereken soru şu: Web3 gerçekten de fırsatı demokratikleştiriyor mu? Ve bu

soruya yanıtımız hayır ise, hakkaniyeti destekleyecek, teşvik edecek platform ve sistemleri nasıl tasarlayabiliriz?

Toplumsal ve siyasi filozof John Rawls'un 1971 tarihli büyük etki yaratan *Bir Adalet Teorisi* adlı kitabında öne sürdüğü "cehalet örtüsü" olarak bilinen düşünce deneyi, bu sorulara yanıt vermemizi sağlayabilecek faydalı bir çerçeve sunuyor. Rawls, ideal bir toplumun temellerini atarken toplumun neresinde duracağımızı bilmediğimizi hayal etmemizin, yani bir cehalet örtüsüne bürünmemizin gerekliliğini savunuyor. Adil bir toplum, "hakkında her şeyi bildiğinizde, herhangi bir yerinden dahil olmayı isteyeceğiniz bir toplumdur" diyor Rawls şöyle devam ediyor:

Bu durumun asli özellikleri arasında kimsenin toplumdaki yeri, sınıfı ve sosyal statüsü; doğal varlık ve yeteneklerin dağıtımındaki bahtı; zekası; gücü vb., hakkında bilgisi yoktur. Hatta tarafların iyilik anlayışları ve özel psikolojik yatkınlıklarına dair de bir bilgileri olmadığını düşünmeliyiz.

Rawls'un düşünce deneyinin bugün bu derece önem addetmesinin nedeni tam da cehalet örtüsünün tahayyül ettiğine benzer bir bükülme noktasında bulunmamız. Web3 sıfırdan, yepyeni bir internet hatta yepyeni ekonomiler inşa etme fırsatı sunuyor. Bu durumda sorulması gereken soru şu: Nasıl bir internet yaratmalıyız?

Kimileri Web3'ün henüz çok genç olduğunu ve bu sorunların zaman içinde kendiliğinden çözüleceğini söyleyebilir. Ancak Web2 tasarlanırken, etki ve dışsallıkla ilgili sorular zamanında ele alınmadığı için seçim sonuçlarının manipülasyonundan aşı

hakkında yanlış bilgilendirmeye kadar bir sürü sorunla karşı karşıya kaldık. Ve bugün Web3'ün tasarımında yapılan ilk tercihlerin, Web2 ve gerçek dünyadaki eşitsizlikleri yeniden ürettiğine veya artırdığına dair bazı işaretler mevcut.

Web3'ün, ekosistemin tepesindeki bir avuç insanın değil de *herkesin* durumunu ciddi anlamda iyileştirme potansiyelini hayata geçirmek istiyorsak bunu başarabilecek ilkeler doğrultusunda tasarlamalıyız.

NEYİN HAKKANİYETLİ OLDUĞUNA NASIL KARAR VERİRİZ?

Filozof ve düşünürler asırlardır bir toplumun kaynaklarını, üyeleri arasında dağıtmanın en iyi yolunun hangisi olduğuna kafa yoruyorlar. Bu tip sorulara yanıt arayan ve "dağıtım adaleti" olarak bilinen disiplinde farklı düşünce ekolleri mevcut.

- **Katı eşitlikçiler**, adil olan tek sistemin kaynakların mutlak surette eşit olarak dağıtıldığı bir sistem olduğunu savunuyorlar. Bir başka deyişle herkesin aynı miktarda maddi varlığa sahip olması gerekiyor. Bu prensibin temelinde herkesin ahlaki açıdan eşit olduğu ve bu yüzden ürün ve hizmetlere eşit düzeyde erişimi olması gerektiği inancı yatıyor.
- **Şans eşitlikçileri**, önemli olanın eşit bir başlangıç noktasına sahip olmak olduğunu ve o noktadan sonra ortaya çıkan eşitsizliklerin liyakat farklılıklarından kaynaklandığını iddia ediyorlar.
- **Liberteryenler**, önem taşıyan tek şeyin bireysel özgürlükler olduğunu

ve kaynakların yeniden dağıtımına yönelik girişimlerin bu özgürlüklerin ihlali anlamına geldiğini öne sürüyorlar.

- **Yararcılar** için en adil olan sistem, tüm katılımcıların mutluluk ve refah seviyelerini maksimuma çıkaranıdır. Yararcılık servetin yeniden dağıtımını savunur zira ekstra her dolar zengin bir bireyinkinin değil, fakir bir bireyin refah seviyesini yükseltecektir.

Bu teorilerin ortak noktası, iki önemli ancak birbirine zıt değer arasındaki gerilimdir: özgürlük ve eşitlik. Tüm üyelerinin tamamen özgür oldukları bir toplumda ciddi oranda eşitsizlik yaşanması muhtemeldir; zira, bireyler farklı maddi motivasyonlara sahiplerdir ve kendi çıkarları doğrultusunda hareket ederler. Öte yandan, tamamen eşit bir toplumsa özgürlükleri kısıtlar; zira bireyler başkalarıyla eşitsizlik doğuracak davranışlar sergileyemezler ve bu eşitsizliklerin çalışkanlık veya yetenek sayesinde "kazanılmış" olmaları da bu durumu değiştirmez.

Rawls, cehalet örtüsü kavramından hareketle, "hakkaniyet olarak adalet" diye bilinen kendi dağıtım adaleti teorisini geliştirdi. Bu teorinin iki bileşeni var: en geniş kapsamlı eşit özgürlükler ilkesi ve fark ilkesi. *En geniş kapsamlı eşit özgürlükler ilkesi*, her vatandaşın diğer vatandaşlarınkilerle bağdaşan en geniş kapsamlı eşit hak ve özgürlükleri tanıır. Adalet, herkesin eşit haklara sahip olmasını gerektirir.

Fark ilkesine göre toplumda *var olan* sosyal ve ekonomik eşitsizlikler iki şartı yerine getirmelidir. Birincisi, bu

Web3'ün tasarımında yapılan ilk tercihler, Web2 ve gerçek dünyadaki eşitsizlikleri yeniden üretebilir veya artırabilir.

eşitsizlikler “fırsat eşitliği kapsamında ve hakkaniyetli biçimde herkese açık olan makam ve pozisyonlara bağlı olmalı.” İş gibi sosyal pozisyonlar herkese açık olmalı ve tahsis edilirken göz önüne alınan tek kriter liyakat olmalı. Bir başka deyişle, bir bireyin başarı olasılığı toplumsal sınıf veya geçmişlerini değil, yetenek seviyelerini ve becerilerini kullanma arzularını yansıtmalı. İkincisi, mevcut eşitsizlikler toplumdaki en dezavantajlı kesimlerin lehine olmalı. Bu ilke muazzam önem taşıyor. Şöyle ki, bu doğrultuda doktorların hademelerden fazla kazanmaları kabul görüyor zira bu fark, doktorları kariyerlerini devam ettirmeye teşvik ediyor ve bu sayede hademeler (ve başka herkes) hastalandıklarında iyi sağlık hizmeti alabiliyorlar.

Rawls'un teorisinin çok ayrıntılı olduğu doğru ancak kısaca ifade etmek gerekirse, özgürlük ve eşitliğin birbirleriyle çatışan taleplerinden doğan gerilimi çok özgün bir yoldan çözüme kavuşturuyor. Rawls, eşitsizliklerin en dezavantajlı kesimlerin lehine olmasını gerekli kılarak özgürlüğe her şeyden fazla değer veren bir sistemde normal koşullarda doğacak olan muazzam eşitsizliklere karşı doğal bir düzelticiyi devreye sokuyor.

Özgürlük ve eşitsizlik arasındaki bu denge, Rawls'un teorisini internet için çok cazip bir felsefi çerçeve yapıyor. Teori, geliştiricilerin katkıları karşılığında mükafatlandırılmalarını mümkün kılıyor ki bu, zeki ve hırslı insanları ekosisteme dahil olmaları konusunda teşvik edebilmek adına şart. Ancak aynı zamanda, bu geliştiricilerin ve ekosistemin bütününe omuzlarına dezavantajlı katılımcılara

fırsat yaratacak şekilde hareket etme sorumluluğu yüklüyor.

GÜNÜMÜZ İNTERNETİNİ, HAKKANİYET OLARAK ADALET AÇISINDAN DEĞERLENDİRMEK

Günümüz interneti Rawls'un ilkelerine ne derecede uyumlu? Web2, internet öncesi dünyayla karşılaştırıldığında çok daha geniş bir insan yelpazesine fırsatlar sunuyor ve bu bakımdan Rawls'un fark ilkesiyle uyum gösteriyor. İnternette önce birçok sektöre giriş, film stüdyoları ve plak şirketleri gibi eşik bekçilerince sınırlandırılıyordu. İnternet ve sosyal medya platformları herkesin içerik yaratıp dağıtabilmesine olanak vererek daha fazla yaratıcının başarılı olabildiğini sağladı.

Ancak Web2'nin başka birçok konuda sınıfta kaldığı da gün gibi aşikar. Web2 platformlarının eşitliğe engel teşkil etmesine ve fark ilkesi ihlallerine şu örnekleri verebiliriz: Esnek ekonomi platformları milyarlarca dolar gelir elde ederken, ön saf çalışanları yoksulluk sınırının altında ücret alıyor ve hayatlarını etkileyecek kararlarda söz sahibi olmalarına engel olunuyor. Sosyal medya şirketleri ve medya platformları yanlış bilgi yayan ve kırılgan topluluklara zarar veren algoritmik yayınlardan milyarlarca dolar reklam geliri elde ediyor. Platformların yaratıcı fonları en fazla izlenen ve etkileşim alan yaratıcıları ödüllendiriyor ve bu yüzden gelirin, kaynakları halihazırda geniş olan kimselerin elinde toplanmasına yol açıyor ve durumları daha kötü olan, yolun başındaki yaratıcıların erişimini artırmada etkisiz kalıyor. Ve daha önceki yazılarımızda da belirttiğimiz

üzere, internetin ilk günahı, yani ödemelere olanak tanınamaması, günümüz Web2 ekonomisini tanımlayan sömürücü, reklam odaklı iş modelinin doğmasına yol açtı.

Ancak, Rawls'un adalet standartlarına ulaşma konusunda başarısız olanlar sadece Web2 platformları değil. Mevcut haliyle Web3 de eşitsizliklerin artmasına yol açıyor. Web3 projeleri genelde, değeri dijital olarak temsil etmek için kripto token'lar kullanıyorlar. Başlardaki token dağıtımları ağlara düzenli olarak değer katan gerçek kullanıcılar yerine spekülörlerin mükafatlandırıldığı, sürdürülemez dinamiklerin doğmasına yol açtı. Bazı oynadıkça kazan oyunlarının uyguladığı çift token sistemi, kullanıcıların para kazanmasını sağlarken onlara yönetim gücü tanımayarak, çalışanların eşitlik değil maaş kazandığı ve bu yüzden servet eşitsizliğinin her geçen gün arttığı mevcut ekonomik dinamikleri yeniden üretme riskini doğurdu. İş yazarı Evan Armstrong, bazı nitelikli fikri tapu (NFT) projeleriyle, sistemin tasarlanış biçimi nedeniyle ekosisteme geç katılanların erken benimseyenler kadar başarılı olmalarının yapısal olarak mümkün olmadığı çok düzeyli pazarlama şemaları arasındaki güçlü benzerliklere işaret ediyor.

WEB3'TE HAKKANİYET OLARAK ADALET NASIL SAĞLANIR?

Web2 interneti ile Web3'ün erken versiyonlarının en dezavantajlı grupların lehine olacak özgür, adil koşulları hayata geçirmede nasıl başarısız olduklarını gördük. Peki, Rawls'un

standartlarına uygun bir internet neye benzer? İlk bakışta ortaya bazı genel karşıtlık ilkeleri çıkıyor:

- Sadece zenginlere fayda sağlayan bir sistem inşa etmeyin zira ya siz fakirseniz?
- İlk gelenlere orantısız avantaj sağlayan bir sistem inşa etmeyin zira ya bilgiye erken erişim sağlayan ağlara dahil değilseniz?
- Çok üst düzey teknolojik yetenek gerektiren bir sistem inşa etmeyin zira ya bu becerileri öğrenebilecek yeterliliğiniz ya da kaynaklarınız yoksa?

Bu karşıtlık ilkelerini rehber olarak benimseyen geliştirici ve katılımcılar, Web3 ekosisteminin Rawls'un özgürlük, eşitlik ve fark ilkesi idealleriyle uyumlu olduğundan emin olmak adına üç şey yapabilirler: Birincisi, öz belirleme ve eylemliliği teşvik edin. İkincisi, sadece sermayeyi değil katılımı da mükafatlandırın. Ve üçüncüsü, dezavantajlı grupların lehine olan inisiyatifleri ekosisteme dahil edin.

Öz belirleme ve eylemliliği teşvik edin. Web3'ün en önde gelen ilkelelerinden biri öz belirleme ideali: Bir grup kurucu, yönetici ve hissedarın tüm gücü ellerinde tuttıkları Web2 platformlarının aksine, Web3 topluluklarını kendi üyeleri yönetecek. Bu, ekonomist Albert O. Hirschman'ın, organizasyon ve devlette hoşnutsuzluk yaratan durumlarla karşılaşan insanların seçeneklerini tarif eden "Çıkış-Ses-Sadakat" modeliyle tutarlılık gösteriyor. İdeal bir Web3 platformunda kullanıcılar içinde

bulundukları durumu değiştirmek adına ses çıkarabilir; çıkıp başka platformlara geçebilir ya da sadakat gösterip durumun değişmesini bekleyebilirler.

Ancak günümüz gerçekliği çok daha karmaşık. Erken yönetim yapılarının yerleştiği token ağırlıklı oylama sonucunda, düzeltilmeye çalışılan yönetim kurullarından çok da farklı olmayan plütokrasiler ortaya çıktı. Ve ister yönetim kurullarında ortaya çıksın ister merkeziyetsiz özerk organizasyonların (DAO) Discord kanallarında, plütokrasinin problemi, gücü elinde bulunduran insanların kendi çıkarlarını korumaya meyilli olmaları.

Web3'ün geleceğini Rawls'un adalet ilkeleriyle aynı hizaya çekme yolunda ilk adım olarak Web3 ekosistemi katılımcı ve geliştiricilerinin, üyelerin sadece seçkin birkaçına değil tamamına söz hakkı veren demokratik yönetim sistemlerini hayata geçirmeye çalışmaları gerekiyor. Herkes katılımcısı olduğu sistemde eşit oy hakkına sahip olmalı.

Plütokraziye karşı savaşta kullanılabilecek diğer yönetim sistemleri arasında şunları sayabiliriz:

- **İtibar temelli yönetim:** İtibarı daha yüksek kişilere daha fazla yönetim gücü vermek.
- **Delegasyon:** Topluluk üyelerine, kendi adlarına oy kullanabilecek başkalarını aday gösterme hakkı tanımak.
- **Kapsüller ve alt-DAO'lar:** Bir organizasyonun bünyesindeki, yönetim ölçekleri kendi misyonlarıyla sınırlı küçük gruplar.

Bir projenin üye tabanını farklılaştırma çabalarına örnek olarak platformda özel bir alt alan kaydetmek ve ileride yönetimde yer sahibi olabilmek için gereken \$WRITE token'ını hava yardımıyla (airdrop) dağıtan Mirror'ı verebiliriz. Yönetişime etki edebilecek kullanıcı tabanını genişletmek adına token'lar farklı toplumsal kümeleri maksimize edecek şekilde tasarlanmış bir algoritma aracılığıyla dağıtıldı. Mirror'a göre, "Bu hava yardımı, seçim sürecini demokratikleştiriyor ve giriş kriterlerini genişletiyor. Mirror topluluğunun nasıl genişleyeceğini, onu bugüne dek şekillendirmede en büyük rolü oynayanlar belirleyecek."

Söz sahibi olmanın (insanların bir sistemi, yönetim yoluyla içeriden değiştirebilme becerisi) öneminin yanı sıra, katılımcılar uygun bir çıkış yoluna da ihtiyaç duyuyorlar. Web2 platformları ağ etkilerini ve kapalı verileri kullanarak zorla kullanıcı sadakati sağlıyor ve bir platformdan çıkan yaratıcılar, izleyici ve yaratımlarına erişimlerini kaybediyor. Web3, gerçek dijital sahiplik, açık veri ve açık kaynaklı yazılımlar üzerine inşa edilmiş ağlar sayesinde kullanıcı eylemliliğini ve öz belirlemeyi destekleyen sistemler geliştirme fırsatı sunuyor.

Sadece sermayeyi değil, katılımı da mükafatlandırın. Web3'ün temel felsefi ilkelerinden birine göre, bir ekosisteme değer katmanın tek yolu sermayeden geçmemeli ve değer sadece satın alınmamalı; kazanılmalı. Bu, sermayesi olanların yatırımlar sayesinde çalışanlardan çok daha fazla kazandıkları ve zaman içinde gelir uçurumunun daha

Web3 ağları fark ilkesine uyma ve dezavantajlı gruplara en fazla fayda sağlama konusunda teşvik edilmeliler.

da büyüdüğü mevcut yapıdan radikal biçimde ayrılıyor.

Sahipliğin katılımcılara bölüştürülmesi, anlamı olan sahipliğin çalışan ve yatırımcıların payına düştüğü ancak içerik ve katkıları platforma değer katan kullanıcıları dışlayan yerleşik platformlardan büyük farklılık gösteriyor.

Web3'ü hakkaniyet olarak adalet ilkelerine uyumlu hale getirme yolunda atılacak en önemli adımlardan biri, herkesin eşit zeminde yer aldığından ve kendi liyakat ve katkılarıyla güç pozisyonlarına çıkabildiklerinden ve para kazanmaya hak kazandıklarından emin olmaktır. Ancak şu ana dek gördüğümüz, doğru bilgi ağında yer alanların birden fazla hesap açarak ("sybil saldırısı") ekstra token hava yardımı aldıkları ve bu sayede kendi servetlerini artırdıkları. Ve her ne kadar erken token dağıtımları (yield farming yapıp, birkaç gün sonra saha büyük kazanç peşinde koşmak gibi) kısa vadeli, çıkarıcı davranışları teşvik etseler de, ağların uzun vadeli elde tutma ve sürdürülebilirliklerini destekleyecek süreçleri yineleyip, geliştirme fırsatları da mevcut. Bunu başarmanın bir yolu, sahipliği sadece sermaye yatırımlarıyla değil, aynı zamanda ağlara süregelen katılımı elde edilebilir hale getirmek. Sahipliğe erişimi genişletmeye çalışan projeler arasında RabbitHole, Layer3, Gitcoin, BanklessDAO ve FWB'yi sayabiliriz.

Dezavantajlı grupların lehine olan inisiyatifleri ekosisteme dahil edin. Fark ilkesi, eşitsizliğin kendi içinde kötü bir şey olmadığı fikrine dayanır. Adil fırsat eşitliği önkoşul olduğu sürece, eşitsizlik insanların doğal becerileri ve para

kazanma arzu ve çabaları arasındaki farkların kaçınılmaz bir sonucu olmayı sürdürecektir. Ancak eşitsizlikler ortaya çıktığında, koşullar toplumun dezavantajlı kesimlerinin lehine çalışıyor mu?

Bu, teknoloji bağlamında hayata geçirilmesi zor bir ilke. Ancak şu düşünce egzersizini ele alalım: Mevcut sosyal ağ algoritmaları en kötü durumdaki grupların elde ettikleri faydayı maksimize edecek içerikleri destekliyor mu? İçerik yaratıcılarına izlenme ve etkileşim oranları bazında ödeme yapan platform yaratıcı fonları için: Ödemelerdeki eşitsizlikler kullanıcıları arasında en kötü durumda olanların lehine mi? Cevap muhtemelen hayır. Zirvedeki yaratıcıların önlerinde, yaratıcı fon ödemeleri olmadan da yaptıkları işi sürdürüp paraya dönüştürmenin sayısız yolu varken, en kötü durumdakiler yaşadıkları finansal sıkıntılar nedeniyle içerik yaratma fırsatını dahi bulamayabiliyorlar.

Fark ilkesi Web3'ün demokratikleşmesi için özel önem taşıyacak zira ekosisteme farklı noktalarda dahil olan katılımcıların farklı geçmiş, gelir, teknolojik okur-yazarlık ve erişimleri olacak. Halihazırda kripto kullanarak en kötü durumdakilerin refah seviyelerini maksimize etmeye çalışan birçok proje mevcut. Örneğin, üye ve eğitmenlerini kapsayacak merkeziyetsiz sahipliğe geçmeyi planlayan kâr amaçlı yaratıcı eğitim platformu SuperHi, yaratıcı kariyerlere erişimi kolaylaştırmak adına bir temel gelir programını denemeye aldı. Proof of Humanity ve ImpactMarket gibi projeler blokzincir teknolojisini kullanarak ihtiyacı olanlara temel gelir

sağlamaya çalışıyorlar. LaborDAO gibi topluluklar yapı bloklarını kullanarak çalışan gücünü artırırken, she256, We3 ve Komorebi Collective gibileri blokzincirdeki çeşitliliği artırmaya odaklanıyorlar.

Toplumsal faydayı açıkça misyon olarak belirleyen projelerin yanı sıra tüm Web3 ağları fark ilkesine uyma ve dezavantajlı gruplara en fazla fayda sağlama konusunda teşvik edilmeliler. Bu yaklaşım, yeni katılımcılar çekerek ağ etkilerini daha da güçlü hale getirecektir.

HAKKANIYETLİ, ADİL BİR İNTERNET MÜMKÜN

Web3, rotamızda anlamlı bir düzeltme yapma, interneti yeniden tahayyül etme ve temel ilkelere dayalı yeni platformlar inşa etme fırsatı sunuyor. Ancak bunu başarabilmek için önce bu ilkelerin neler olduğu ve neden onları seçtiğimiz hakkında bir fikir birliğine varmamız gerekiyor. Rawls'un adalet ilkesi bu bağlamda faydalı bir başlangıç noktası teşkil ediyor. Nasıl bir pozisyonda olacağımızı tam olarak bilmediğimizden amacımız herkesi göz önünde tutan, hakkaniyet temeline inşa edilmiş yeni sistemler tasarlamak olmalı. ☺

LI JIN, kurucularından olduğu Web 3 ve sahiplik ekonomisine yatırımlara odaklanan risk sermayesi şirketi Variant'ta ortak. *li.substack.com*'da çalışmanın geleceği ve tüketici teknolojisi hakkında bir haber bülteni kaleme almaktadır.

KATIE PARROTT, iş dünyasına odaklanan makale ve analizler yayımlayan medya şirketi Every'de yazar ve editördür.